

## Крсте Петков Мисирков

Иако живееме во ерата на човекови права и слободи, македонското прашање и денес, во 21 век, е сè уште предмет на жестоки политички дискусии, а правото на самоопределување на македонскиот народ, како и неговата самобитност, се неретко оспорувани. Загатнато со дејноста на просветителите во средината на 19 век, а потоа преку дејноста на преродбениците, македонското прашање добива форма на национално движење чишто заложби се насочени кон признавање на посебноста на македонскиот народ и неговото право слободно да го дефинира својот политички статус.

Еден од најзначајните ликови во историјата на македонското национално движење и можеби најзаслужен за македонското национално осознавање, е Крсте Петков Мисирков – истакнат славист, историчар, етнограф, публицист, издавач, редактор на повеќе научни списанија, еден од основачите и претседател на Тајниот Македонско Одрински Кружок и еден од основачите на Македонското научно литературно другарство. Мисирков е првиот потписник на молбата за признавање на Другарството од страна на Словенското благотворно друштво во Санкт Петербург и добивање еднаков статус како што веќе имале чешкото, бугарското и српското студентско друштво во руската престолнина.

На 12 ноември 1902 година, Другарството испраќа *Меморандум* до руската влада во кој за прв пат сеопфатно го елаборира македонското прашање. Во Меморандумот, Другарството повикува на отфрлање на сите странски антимакедонски пропаганди, издигнување на македонскиот народен јазик на степен на литературен, обновување на Охридската архиепископија, признавање на Македонците како одделна словенска народност и стекнување статус на полна автономија на Македонија во рамките на Отоманската империја.

Меморандумот на Другарството е всушност идеолошката платформа врз којашто се темели книгата на Крсте Петков Мисирков „За македонските работи“. Четири од петте поглавја објавени во книгата се реферати кои Мисирков ги читал на состаноците на Другарството во Русија. Оттука, може да се каже дека книгата, иако отпечатена во Софија во 1903 година, таа всушност била создадена во Русија, како дел од научните и политички активности на Мисирков во рамки на дејноста на Другарството. Како извонредно значаен историски факт фигурира податокот дека во книгата „За македонските работи“ е објавена првата студија на современ македонски литературен јазик и фонетски правопис.

Во книгата, Мисирков ја потенцира важноста од постоењето на интелектуалните и културните елити во процесот на изградбата на националниот идентитет и нивниот ангажман при создавањето на дела во сите сфери на културата. Сепак, како исклучително значаен, тој го издвојува јазикот, преку кој народот може себеси да се разграничи и да се доживее како

посебен ентитет. Мисирков прецизно ја согледува улогата на јазикот и неговата функција не само како средство за социјална комуникација, туку и како инструмент преку којшто се усвојува и се пренесува колективната меморија и културната традиција на народот. За него јазикот на еден народ е неговото духовно богатство и наследство. *Да го сочува некој својот народен јазик – ќе напише Мисирков - и да го брани како светиња, значи да се остане верен на духот на своите прадедовци и да се уважи сè што тие имаат направено за своето потомство.*

Свесен дека во јазикот е содржано целокупно постоење и колективната меморија на народот, Мисирков ќе потенцира дека не случајно *покорителите* - како што тој ги нарекува - *инсистираат покорените да се откажат од својот јазик, затоа што - да се откаже човек од својот народен јазик, значи да се откаже и од својот народен дух.* Да се откаже од својот народен дух, пак, значи – да се откаже од својата народност и припадност, со еден збор: да се откаже од самиот себе.

На развојот на јазикот, Мисирков гледа како на динамичен процес на постепено менување и усогласување во една временска и историска рамка. *Како што човекот се менува во времето и пространството – така исто се менува и неговиот јазик - истакнува Мисирков. Промената во јазикот низ времето ја сочинува историјата на јазикот на народот, а промената во географскиот простор ги сочинува неговите дијалекти, поддијалекти, наречја, говори и подговори. Секој народен јазик има своја историја и свои современи дијалектни варијации, така што истите можат да се употребат како основа на литературниот јазик – вели Мисирков.*

Согледувајќи совршено прецизно дека културите, пред сè оние стандардизирани системи на комуникација засновани врз писменост и образование, претставуваат природна ризница и извор на политичката легитимност, Мисирков ќе се залага за создавање на македонски литературен јазик. Тоа, воедно би значело признавање на посебноста на - како што тој ја нарекува - македонската словенска народност, а - истовремено - и нејзино политичко етаблирање.

Речиси 90 години пред објавувањето на книгата *Нациите и национализмот* во којашто Ерик Хобсбаум, во не така далечната 1990 год. истакнува дека нациите настануваат како резултат на новите политички и општествени околности, Мисирков веќе има напишано дека формирањето на народноста е политичко-механички процес и дека постојат сите нужни услови за одделување на Македонија во самостојна етнографска единица. На своите современици и „противници“ кои тврдат дека никогаш порано не постоела македонска словенска народност, тој ќе им порача:

*„...Шчо немало по напред, можит да се сторит по доцкан, стига да се имаат различни историјски прилики со свои одделни барајња“.*

Мисирков се повикува на теоријата на Ватрослав Јагич, според која јужно-словенските јазици претставуваат „верига“ од наречја и според која сè до формирањето на бугарската, српската, хрватската и словенечката држава, нивните жители се нарекувале со едно име – Словени. Според тоа, ако формирањето на Јужните Словени во посебни народности е механичко-политички процес, Мисирков прашува зошто истиот тој процес не би билвозможен за формирање и на посебна македонска народност:

*„...Тоа можит да се забелижи на тије, шчо велат дека никога немало македонска народност. Немало, ама ја имат сега и ќе бидит за однапред.“*

Мисирков има историско познавање, но и теориска визија за начинот на создавањето на нациите. Тој им укажува на своите современици дека нациите не се дадени еднаш за секогаш и дека истите настануваат како резултат на динамични политички и историски процеси.

За Мисирков, Македонија од секогаш преставувала и ќе продолжи да претставува посебна етнографска единица, но, како што вели *сега ни останува да видиме, може ли да претставува и посебна политичка единица*. Одговорот на ова прашање тој упатува да се бара во разгледувањето на народноста на Македонците и нивната посебност вклучително и посебноста на културата

Во списанието „Македонски глас“, под псевдонимот Пелски, ќе истакне:

*„...Време е да разбере целиот свет дека во Македонија живее македонски народ, а не српски, ни бугарски, ниту пак грчки, дека тој народ си има своја историја, свои национални достоинства, свои крупни заслуги во културната историја на словенството.“*

Тргнувајќи од сознанието дека токму културата претставува извор на политичката легитимност, Мисирков во 1924 год., во статијата „Македонска култура“ објавена во списанието *Мир* пишува:

*„... Велам, за среќа, има македонска национална култура и историја, зашто тој факт го вооружува македонскиот народ со непобедливо оружје во неговата борба за човекови права и за слободен национален живот како рамноправен член во бројот на културните народи.“*

Оттука, Мисирков ќе порача дека *самостојното политичко развивање на Македонија е неопходност.*

Укажувајќи постојано на важноста на ангажманот на интелектуалните и културните елити во процесот на создавањето на националниот идентитет, Мисирков ќе истакне дека *ни треба интелигенција морално и умствено совршена за да изврши просветување на својот народ, бидејќи според степенот на развојот на науката и литературата на еден народ се мери неговата култура.*

Во статијата „Македонски национализам“, објавена исто така во списанието „Мир“ во Софија во 1925 год., Мисирков ќе ѝ се обрати на македонската интелигенција со зборовите:

*„... Ние, македонската интелигенција, без сомнение ја носиме најголемата одговорност за положбата во која денеска се наоѓа нашата татковина. Меѓутоа, има околности што ја намалуваат нашата вина, нè оправдуваат пред нашите несреќни сонародници, особено пред оние што прокудени од своите родни огништа се принудени денеска немили и недраги да скитаат низ разните краишта во Бугарија.“*

Така и ние, денешната македонска интелигенција, особено академската заедница, ја носиме најголемата одговорност за положбата во која денес се наоѓа нашата татковина. Меѓутоа, за разлика од нашите предци кои, како што вели Мисирков, „прокудени од родните огништа скитаа низ разни краишта“, ние денес живееме во сопствена држава, национално сме осознаени и јасно дефинирани, свесни за посебноста на македонската култура и припадноста кон македонскиот народ, говориме стандардизиран литературен и меѓународно признат македонски јазик, но и покрај тоа, се соочуваме со историски неправди.

Македонската интелигенција денес има уште поголема одговорност, па и должност, да ги продолжи заложбите на Крсте Петков Мисирков и на Македонското научно-литературно другарство, за целосна и бескомпромисна одбрана на македонскиот јазик, култура, историја, народ и држава.